

Internační tábor Stod

1945-1946

Inventář

Číslo EL NAD: 10172
Evidenční číslo pomůcky: 553

Miroslav Eisenhammer

Plzeň 2006

OBSAH

ÚVOD

I. Vývoj původce archivního souboru.....	4
II. Vývoj a dějiny archivního souboru.....	5
III. Archivní charakteristika archivního souboru.....	6
IV. Stručný rozbor obsahu archivního souboru	7
V. Záznam o uspořádání archivního souboru a vyhotovení pomůcky.....	7
Příloha 1 – Seznam použitých pramenů a literatury.....	8
Příloha 2 – Seznam použitých zkratk.....	9
Příloha 3 – Archivní struktura archivního souboru.....	10

INVENTÁRNÍ SEZNAM

Úřední knihy.....	12
Spisový materiál.....	12
Účetní materiál.....	12
Kartotéky.....	12
Tiráž.....	13

ÚVOD

I. Vývoj původce archivního souboru

Původcem archivního souboru je provizorní táborové zařízení, které vzniklo v roce 1945 v bývalé sladovně stodského pivovaru (tak je ve všech dokumentech umístění uváděno; nepodařilo se zjistit, ve kterém ze dvou pivovarských objektů náležejících původním dvěma stodským pivovarům – Měšťanskému (zaniklému 1923) a Akciovému – se tábor nacházel). Stejně jako v řadě obdobných v něm byly soustředěny osoby, na které se po skončení druhé světové války na území Československa vztahovalo znění dekretů prezidenta republiky upravujících poměry osob německé a maďarské národnosti – jmenovitě šlo o dekret prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. z 19. května 1945 o neplatnosti některých majetkoprávních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů, dekret č. 12/1945 Sb. z 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, dekret č. 16/1945 Sb. z 19. června 1945 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, dekret č. 33/1945 Sb. z 2. srpna 1945 o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské, dekret č. 71/1945 Sb. z 19. září 1945 o pracovní povinnosti osob, které pozbyly československého státního občanství a dekret č. 108/1945 Sb. z 25. října 1945 o konfiskaci nepřátelského majetku a o Fonděch národní obnovy. Uvedené dekrety byly dále rozpracovány četnými směrnici vydanými zejména ministerstvem vnitra.

Tábor ve Stodě se lišil od „sesterských“ táborových zařízení v Plzni-Karlově a Mirošově tím, že byl od května 1945 až do 7. srpna 1945 pod správou americké armády. K uvedenému dni jej předala americká 8. obrněná divize policejnímu komisaři Josefu Sladkému z plzeňského policejního ředitelství (resp. dle pozdějšího označení Úřadu národní bezpečnosti v Plzni, Ředitelství národní bezpečnosti v Plzni). Převážnou většinu osazenstva tvořili uprchlíci před východní frontou původem ze Slezska, menší část pak rumunští Němci, kteří přišli na území bývalých Sudet již v roce 1941 jako osídlenci nebo jako uprchlíci na podzim 1944. K 7. srpnu 1945 se zde nacházelo 708 civilistů, převážně starých osob a žen s dětmi. Během následujících měsíců přicházely další sběrné transporty (mj. z Chebu a Boru u Tachova), v jejichž rámci se do Stoda dostaly osoby domovsky příslušné do Plzně i nejrůznějších jiných lokalit na území českých zemí i Německa. Počet internovaných zde dosáhl maxima na přelomu srpna a září (k 3. září 1945 1200 osob), poté se v důsledku jejich průběžného odesílání do Plzně, propouštění a přesunu na venkovní komanda v rámci plnění „pracovní povinnosti“ snižoval až na 234 ke dni zrušení 20. března 1946. Specifickou část táborového osazenstva představovala skupina 215 slovenských Němců evakuovaných před příchodem fronty z obce Sklené, kteří přišli z Chebu transportem 29. srpna 1945. 23. října 1945 převzal tábor Stod transport příslušníků likvidovaného tábora Mirošov. Osoby soustředěné v táboře byly, pokud to umožňovala jejich fyzická kondice, pracovně nasazovány, a to zejména k rolníkům v okolních obcích nebo do cihelny ve Stodě.

Správu tábora vedlo Policejní ředitelství (pozdější Úřad národní bezpečnosti, Ředitelství národní bezpečnosti) v Plzni. Jako velitel figuroval od 7. srpna 1945 policejní komisař Josef Sladký, který byl současně referentem pro tábor v Plzni na Karlově (*k tomuto táboru viz pomůcka k archivnímu souboru Pracovní a sběrné středisko Karlov I*). V tomto smyslu tedy stodské zařízení představovalo pobočku Karlova, nikde však tak není oficiálně označováno. Tábor Stod vedl vlastní spisovou evidenci, měl vlastní bankovní účet u Spořitelny města Stod, vedl vlastní hospodaření a samostatně přiděloval své příslušníky na venkovní pracovní komanda, proto jej lze považovat za samostatného původce. Oficiální název zařízení byl „Ředitelství národní bezpečnosti – internační tábor ve Stodě“, v roce 1946 se v důsledku vydání výnosu MV ze 17. prosince 1945 o všeobecném nahrazení pojmu „tábor“ pojmem „středisko“ a akcentováním sběrné funkce zařízení v důsledku založení internačního střediska v Třemošné používal upravený název „Ředitelství národní bezpečnosti – Sběrné středisko ve Stodě“.

Vzhledem ke skutečnosti, že i po předání zbytku osazenstva na plzeňský Karlov v březnu 1946 tam byly tyto osoby klasifikovány jako „zajištěné“ a nikoliv „k odsunu“, není chybou použit termín „internační tábor“ v případě Stoda jako zastřešující. Základním předpisem pro vedení tábora byl zřejmě analogicky jako u ostatních podobných zařízení *Domácí řád pro internační tábory* ze 17. září 1945 (oběžník MV z 17. září 1945, č. 1620-3/9-45-1-V/4), resp. *Domácí řád pro pracovní a sběrné tábory* (oběžník MV ze 17. listopadu 1945, č. 1620-16/11-45-30-V/4); k dalším směrnicím a vývoji táborových zařízení v obecné rovině podrobněji viz kapitolu I k pomůcce archivního souboru PSS Karlov I.

Střežení tábora po jeho převzetí od americké armády zajišťovali zřejmě příslušníci Sboru národní bezpečnosti, v dochovaných dokumentech se však žádné informace ke strážnímu oddílu nenacházejí.

Na likvidaci tábora, případně alespoň na jeho přemístění na území pod správou ONV v Plzni, naléhala již 3. září 1945 Okresní správní komise ve Stříbře, která odmítala mít na území svého okresu tábor, na jehož chod nemá vliv. Existence zařízení byla po jednání s OSK Stříbro zprvu prodloužena do 15. října 1945, osoby se však do té doby nepodařilo umístit jinam, a proto k ukončení jeho činnosti došlo až 20. března 1946, kdy bylo zbylé osazenstvo převzato do střediska Karlov I. Objekt bývalého střediska Stod byl předán čs. vojenské správě. Část zařízení byla převezena na plzeňský Karlov, zbytek zůstal k dispozici novému provozovateli. O dobíhání plateb a uzavření účetnictví pečovalo středisko Karlov I, samostatný bankovní účet byl zrušen k 31. říjnu 1946.

II. Vývoj a dějiny archivního souboru

Rámcový předpis pro vedení registratur internačních, pracovních a sběrných středisek, za který lze považovat pokyny obsažené v Směrnicích pro správu a hospodaření v internačních, pracovních a sběrných střediscích, vydaných ministerstvem vnitra dne 6. května 1946 pod č. 1620-1/3-46-73-Vb/3, kde jsou vyjmenovány základní druhy požadované dokumentace, vyšel až po zániku původce. Nejstarší v západočeské oblasti existující související organizační předpis - *Domácí řád pro Sběrný tábor Policejního ředitelství v Plzni na Karlově* z 23. května 1945 - pouze stanovil ve výčtu povinností velitele tábora i „zodpovědnost za vedení předepsaných knih a listin“ bez jejich konkrétní specifikace. Centrálně vydaný *Domácí řád pro internační tábory* ze 17. září 1945 již nařizoval vedení podacího deníku (jednacího protokolu) a řádné evidence zajištěných osob.

Období americké správy není v archivním souboru nijak doloženo. Z dokumentů lze určit, že po převzetí československými bezpečnostními orgány byla pro spisy založena od 9. srpna 1945 řada jednacích čísel od čj. 1/45. Lze tedy předpokládat existenci nedochovaného podacího protokolu. Registratura byla pravděpodobně stejně jako u dalších obdobných zařízení zaměřena primárně na evidenci táborového osazenstva a jeho pracovního nasazení, s čímž souvisela účetní agenda pracovního nasazení a zabavených depozit v podobě financí, cenin nebo cenných předmětů a dále agenda související s potravinovým zásobováním a zdravotní péčí o soustředěné osoby. Na dochovaných dokumentech je přitom viditelná značná improvizovanost. Při likvidaci tábora v březnu 1946 byla registratura (nebo alespoň její část) předána do pracovního a sběrného střediska v Plzni-Karlově; žádný předávací protokol se nedochoval a její rozsah ani skladba tak nejsou známy. Zde byla část předaných dokumentů druhotně použita (konkrétním příkladem je kniha propuštěných střediska Stod, ve které Pracovní a sběrné středisko Karlov I dále pokračovalo a zapisovalo do ní i vlastní propouštěné příslušníky, proto je zařazena ve jmenovaném fondu jako kniha K 5), zmanipulována do vlastní registratury střediska Karlov I („firemní spisy“ převzatých venkovních pracovních komand byly ve středisku Karlov začleněny do jednotné řady) nebo ponechána v rámci registratury odděleně a pouze doplňována (osobám převzatým ze Stoda zůstala v evidenci střediska Karlov oddělená řada osobních čísel,

což se odráží v „osobních spisech“ i v kartotéce). Bez dalšího zásahu byla převzata i původní stodská osobní kartotéka, která se s ostatními kartotékami střediska Karlov I a tábora Mirošov dostala po zrušení střediska Karlov I do péče Ústředního národního výboru v Plzni a posléze (přesný údaj není znám) byla předána do Archivu města Plzně. Ohledně osudu ostatních dokumentů z produkce původního tábora Stod se lze pouze dohadovat, že byly uloženy společně s registraturou Pracovního a sběrného střediska Karlov I ve spisovně Ústředního (resp. od r. 1949 Jednotného) národního výboru města Plzně. Minimálně ta část z nich, která byla až při inventarizaci vytržena z materiálu archivního souboru PSS Karlov I, tam skutečně zůstala až do roku 1956, kdy byl jmenovaný archivní soubor předán do SOA Plzeň. U části materiálu začleněné v SOA Plzeň původně do archivního souboru IT Stod chybí o spisovenském uložení v letech 1947-1964 jakékoli svědectví. Stejně tak nejsou známé konkrétní údaje o případné skartaci nebo nekontrolovaném ničení dokumentů před předáním do archivu; torzovitě dochování však napovídá, že ke zničení podstatné části původní registratury v blíže neurčené době a neznámo kým došlo.

O předání archivního souboru do SOA Plzeň neexistuje jednoznačně spolehlivý záznam; nejstarší dochovaný evidenční list JAF z roku 1993 obsahoval pouze datum 1. 10. 1964, přičemž v knize přírůstků není k příslušnému (ani jinému) datu odpovídající zápis.

III. Archivní charakteristika archivního souboru

Ve Státním oblastním archivu v Plzni byl archivní soubor ustaven pod názvem Internační tábor Stod. Až do zpracování v roce 2005 zahrnoval tři úřední knihy a jeden karton spisového materiálu z let 1945-1946 o celkovém deklarovaném rozsahu 0,25 bm; veden byl jako nezpracovaný.

Při analýze provedené v roce 2005 v rámci pořádání archivních souborů internačních a sběrných táborů a středisek v SOA Plzeň bylo zjištěno, že z původního materiálu souboru do něj převážná část ve skutečnosti nepatří. Jedna z knih (Kniha propuštěných – *PSS Karlov I K 5*) byla sice založena v táboře Stod, ale po jeho zrušení byla předána do Pracovního a sběrného střediska Karlov I, které v ní dále pokračovalo a zapisovalo do ní své propouštěné příslušníky. Další z knih byla ve skutečnosti indexem k osobní registratuře střediska Karlov, do kterého byly po jeho vyřazení vepsány k příslušným písmenům abecedy seznamy osob předaných z tábora Stod do střediska Karlov s odkazy na jejich osobní čísla (*PSS Karlov I R 4*). Obdobně třetí kniha byla starou evidencí zajištěných osob trvale umístěných v táboře Karlov, která byla po příchodu stodského transportu na Karlov 20. března 1946 vyčleněna pro jeho podrobnou evidenci (*PSS Karlov I K 3*). Všechny tři knihy byly proto přeznačeny do fondu Pracovní a sběrné středisko Karlov I. Aktový materiál původně zařazený do fondu představovaly dva soubory „osobních spisů“ (tedy složek zahrnujících zpravidla opis, zřídka originál vyplněného formuláře „evidenční list“ spolu s dalšími přiloženými přípisy týkajícími se dotyčné osoby) – jeden zahrnující osoby předané na Karlov k 20. březnu 1946 a druhý osoby propuštěné ze Stoda ještě v době jeho fungování. První zmíněný soubor vznikl v době předání zbývajících osazenstva rušeného stodského tábora na Karlov; obsahuje priora z doby existence stodského tábora, ale ve vedení spisů pokračovalo středisko Karlov. Pouze druhý soubor k osobám propuštěným ještě v době existence střediska lze považovat za vlastní „stodské“ dokumenty, neboť do něj již nebylo později zasahováno, i když byl zřejmě předán do registratury střediska Karlov společně s prvním souborem, jak napovídá skutečnost, že je jednotně pročíslovaný a opatřený seznamem. Zřejmě jde o torzo původní rozsáhlejší osobní registratury, které bylo uspořádáno a pročíslováno ex post pro účely předání spisů na Karlov. Uvedený soubor byl ve fondu IT Stod ponechán jako jediná část z původního obsahu.

V roce 2005 byl archivní soubor doplněn torzovitě dochovanými dokumenty vytržnými při inventarizaci fondu PSS Karlov I. Převážnou část z nich tvoří seznamy internovaných osob,

dále torzo jejich lékařských záznamů, zlomky agendy depozitní pokladny a účtů. Uvedený materiál se do SOA Plzeň (resp. tehdejšího Státního archivu v Plzni) dostal jako součást písemností Okresního úřadu Plzeň převzetím od Archivu města Plzně dne 28. listopadu 1956 (do evidence přírůstků zaneseno jako přír. č. 11/56), ze kterého byl při pořádání v roce 1958 vyčleněn mj. samostatný fond Pracovní a sběrné středisko Karlov I. Poslední významný doplněk představuje kartotéka internovaných osob (0,24 bm), která byla převzata z Archivu města Plzně (AMP) jako součást rozsáhlé delimitace provedené dne 25. srpna 2005 (čj. SOAP/00-2109/05-15) na základě rozhodnutí Ministerstva vnitra – odboru archivní správy z 10. srpna 2005, čj. AS-1242/2-2005; materiál byl zapsán do knihy přírůstků pod přír. č. 28/05. V AMP byla původně zařazena společně s kartotékami střediska Karlov a tábora Mirošov v archivním souboru Městský národní výbor Plzeň (odbor pro vnitřní věci).

Po sloučení výše uvedených částí obsahuje archivní soubor jeden karton aktového materiálu a jednu kartotéku z let 1945-1946. Celkový rozsah činí 0,36 bm. Archivní soubor je nepoškozený, uzavřený a torzovitý. Veškeré dokumenty jsou psány česky a náleží do kategorie II.

Uspořádání inventárního seznamu se vzhledem k neexistenci spisového plánu řídilo obdobně jako u jiných archivních souborů internačních, sběrných a pracovních středisek v SOA Plzeň základním rozdělením podle diplomatických kategorií na knihy (ve fondu fyzicky nepřítomné), spisový materiál, účetní materiál a kartotéky. Vzhledem k malému množství jej nebylo nutné nijak podrobněji dělit. Vnitřní skartace nebyla během inventárního zpracování prováděna. Při zpracování bylo přihlíženo k Metodickým návodům a instrukcím pro zpracování archivního materiálu (zvláštní příloha k Sborníku archivních prací X/1960, č. 2) a k Internímu předpisu č. 4/2006 – Vnitřní směrnice ředitele SOA v Plzni pro zpracování, posuzování, schvalování a evidenci archivních pomůcek ve Státním oblastním archivu v Plzni.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního souboru

Fond ve své torzovité podobě dává pouze omezené informace o fungování internačního tábora. Jeho hlavní význam je evidenční – zejména díky dochované kartotéce a seznamům umožňuje podrobně poznat skladbu zde zajištěných osob. Pro důkladnější poznání činnosti tohoto táborového zařízení a jeho vazeb k dalším obdobným zařízením v oblasti Plzeňska je žádoucí věnovat pozornost i souvisejícím fondům Pracovní a sběrné středisko Karlov I (zde druhotně použité evidenční knihy, záznamy o osobách předaných po zrušení střediska Stod v rámci „osobních spisů“ a „firemních spisů“ týkajících se převzatých – původně stodských – venkovních komand), Internační středisko Třemošná, Internační tábor Mirošov a Policejní ředitelství Plzeň.

V. Záznam o uspořádání archivního souboru a vyhotovení pomůcky

Archivní soubor uspořádal, inventární seznam sestavil a úvod napsal s přestávkami v letech 2005-2006 ve Státním oblastním archivu v Plzni Mgr. Miroslav Eisenhammer.

V Plzni dne 16. 11. 2006

Příloha č. 1**SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY**Archivní prameny:

Státní oblastní archiv v Plzni

- archivní soubor Policejní ředitelství Plzeň, signatura (karton): N 2/35 (1309)
- archivní soubor Pracovní a sběrné středisko Karlov I
- archivní soubor Internační středisko Třemošná

Tištěné prameny, edice:

Jech, Karel - Kaplan, Karel: Dekrety prezidenta republiky 1940 – 1945. Dokumenty I-II. Doplněk, Brno 1995.

Sbírka zákonů republiky Československé 1945.

Literatura:

Martinovský, Ivan a kol.: Dějiny Plzně v datech. Od prvních stop osídlení až po současnost. Lidové noviny, Praha 2004.

Kvapilová, Iva: Přehled organizačního vývoje Sboru národní bezpečnosti v letech 1945-1950 se zaměřením na veřejně bezpečnostní (resp. pořádkovou a kriminální) složku. In: Sborník Archivu MV 1/2003, Praha 2003, s. 68-90.

Staněk, Tomáš: Odsun Němců z Československa 1945-1947. Academia/Naše vojsko, Praha 1991.

Staněk, Tomáš: Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu – srpnu 1945. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, Praha 1996.

Staněk, Tomáš: Tábory v českých zemích 1945-1948. Tilia (pro Slezský ústav Slezského muzea v Opavě), Šenov u Ostravy 1995.

Staněk, Tomáš: Vysídlení Němců z Československa (Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa). Studijní materiál. Amosium servis, Ostrava 1992.

Příloha č. 2**SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK**

AMP	Archiv města Plzně
bm	běžný metr
č.	číslo
č. j.	číslo jednací
EL NAD	evidenční list Národního archivního dědictví
inv. č.	inventární číslo
IT	internační tábor
JAF	Jednotný archivní fond
ONV	okresní národní výbor
OSK	okresní správní komise
PSS	pracovní a sběrné středisko
ŘNB	ředitelství národní bezpečnosti
Sb.	sbírka (zákonů)
SOA	státní oblastní archiv

Příloha č. 3

ARCHIVNÍ STRUKTURA FONDU

	Časový rozsah	Inventár ní číslo	Označení jednotek (N – kartony, Y – kartotéční zásuvky)	evidenčních jednotek	Počet evidenčních jednotek	Fyzický rozsah (bm)
<u>II. SPISOVÝ MATERIÁL</u>						
a) Spisy	1945-1946	1-3	N 1		0,75	0,09 bm
<u>III. ÚČETNÍ MATERIÁL</u>						
a) Ostatní účetní písemnosti	1945	4-5	N 1		0,25	0,03 bm
<u>IV. KARTOTÉKY</u>	1945-1946	6	Y 1		1	0,24 bm
<i>Celkem:</i>	<i>1945-1946</i>	<i>1 - 6</i>	<i>N 1, Y 1</i>		<i>2 (1 karton, 1 kartotéční zásuvka)</i>	<i>0,36 bm</i>

(Skupina I – Úřední knihy – ve fondu není fyzicky obsažena, v inventárním seznamu se však vyskytuje ve formě odkazu na evidenční knihu zařazenou ve fondu Pracovní a sběrné středisko Karlov I.)

INVENTÁRNÍ SEZNAM

Inv. č.	Obsah	Čas. rozsah	Čís. evid. j.
I. Úřední knihy			
a) <u>evidenční</u>			
	Evidenční kniha osob propuštěných z tábora Stod (srpen 1945 – březen 1946), Karlov II (červenec – listopad 1945), Karlov I (prosinec 1945 – 3. 1. 1947) (A – Ž)	1945-1947	PSS Karlov I, K 5
II. Spisový materiál			
a) <u>spisy</u>			
1	Seznamy internovaných osob (různé dílčí + celkové k 23. 8. 1945 a 4. 11. 1945)	1945	N 1
2	Osobní registratura – osoby propuštěné z tábora Stod před ukončením jeho existence: Spisy k jednotlivcům č. 1 – 131 + seznam	1945-1946	N 1
3	Zdravotní posudky a nálezy internovaných osob	1945	N 1
III. Účetní materiál			
a) <u>ostatní účetní materiál</u>			
4	Evidence výměny markových platidel k 23. 8. 1945 (torzo)	1945	N 1
5	Účetní doklady táborové pokladny (17. 9. – 31. 12. 1945)	1945	N 1
IV. Kartotéky			
6	Kartotéka osob internovaných v táboře Stod	1945-1946	Y 1

Název: Internační tábor Stod

Časový rozsah: 1945-1946

Počet evidenčních jednotek: 2 (1 karton, 1 kartotéční krabice)

Počet inventárních jednotek: 6

Rozsah v bm: 0,36 bm (0,12 bm kartonů; 0,24 bm kartotéčních krabic)

Stav ke dni: 16. 11. 2006

Fond uspořádal: Mgr. Miroslav Eisenhammer

Inventář sestavil a úvod napsal: Mgr. Miroslav Eisenhammer

Počet stran: 13

Počet exemplářů: 4

Inventář schválil: 8. 12. 2006 - SOAP/006-3307/2006

PhDr. Petr Mužík
ředitel SOA v Plzni

Nově vymezené a revidované evidenční jednotky při GI 2012-2013

Název archivní pomůcky: Internační tábor Stod
Značka archivního fondu: IT Stod
Časový rozsah fondu: 1945-1946
Počet inventárních jednotek: 6
Počet evidenčních jednotek: 2 (1 karton, 1 kartotéka)
Rozsah fondu v bm: 0,36 bm
Stav ke dni: 21. 11. 2013
Vypracoval: Miroslav Eisenhammer